

Павло Шопін

Pavlo Shopin

доктор філософії з германістики, молодший
науковий співробітник відділу новітніх методів
дослідження Інституту проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України

PhD in German, Junior Research Fellow in the Department
of Advanced Research Methods, Modern Art Research
Institute of the National Academy of Arts of Ukraine

e-mail: pavloshopin@gmail.com | orcid.org/0000-0002-8022-5327

Культурний вплив студентських перекладацьких конкурсів The Cultural Impact of Student Translation Competitions

Анотація. Проаналізовано культурний вплив Міжнародного студентського конкурсу «Переклад як засіб актуалізації етно-мовних картин світу», який від 2017 року щорічно проводить кафедра прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Захід сприяє розвитку мовної культури, підвищенню інтересу до перекладу та реалізації творчого потенціалу студентів. Описано організаційні аспекти конкурсу, критерії оцінювання робіт, а також результати його проведення у 2023–2025 роках. Культурний вплив заходу виявляється у знайомстві студентів із творчістю сучасних поетів, поширенні знань про іноземні культури, збагаченні української культури новими перекладами, формуванні активної перекладацької спільноти та розвитку творчої суб'єктності студентів-перекладачів. Дослідження підкреслює важливість перекладацької діяльності як засобу міжкультурної комунікації та розвитку творчої активності серед українського студентства.

Ключові слова: культурний вплив перекладу, англійсько-український та українсько-англійський переклад, художній переклад, навчання перекладу, практика письмового перекладу.

Постановка проблеми. На профільних кафедрах українських закладів вищої освіти регулярно проводяться студентські конкурси художнього перекладу, в яких беруть участь майбутні перекладачі з різних куточків країни, а подекуди й з-за кордону. Такі заходи покликані заохотити студентів до перекладацької діяльності та водночас вплинути на становлення молодих фахівців, що потребує наукової рефлексії. Питання студентського поетичного перекладу є актуальним, адже такі конкурси здобули популярність серед викладачів та студентів, проте їхній вплив на українську культуру та міжкультурний діалог ще недостатньо осмислено.

Схожі конкурси художнього перекладу в Україні проводяться не лише для студентів, а й для школярів. І якщо останні мають виразну прагматичну мету (профориєнтацію та залучення майбутніх вступників), то щодо студентських змагань такий практичний компонент не є очевидним — адже їхні учасники вже навчаються у вишах. Тому організатори конкурсів у закладах вищої освіти мають усвідомлювати ширший культурний вплив цих подій. Існує ризик занадто спрощеного підходу, коли захід використовують лише для заохочення власних студентів чи підтримки колег із партнерських закладів, що може спричинити

конфлікт інтересів. Щоб уникнути упередженості, важливо розуміти потенційний культурний ефект конкурсу та орієнтувати його організацію на справжній розвиток перекладацької культури. Інший проблемний аспект — формалізація участі, коли сам захід розглядається лише як рядок у резюме чи пункт для атестації. Для формування правильної мотивації потрібне усвідомлення художньої значущості перекладацької діяльності. Тож дослідження культурного впливу студентських конкурсів перекладу є актуальним і необхідним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив перекладу на українську культуру перебуває у центрі уваги багатьох перекладознавчих досліджень. Проте внесок студентських робіт, зокрема тих, що виконуються для участі в університетських конкурсах, раніше спеціально не розглядався. На загальному тлі варто відзначити ґрунтовне дослідження Андрія Даниленка «Від Біблії до Шекспіра: Пантелеймон Куліш і формування української літературної мови» (2023), де проаналізовано, як перекладацька діяльність Пантелеймона Куліша вплинула на становлення української літературної мови [1]. Ця праця, вперше опублікована англійською 2016 року [4], у перекладі стала помітною подією: автор у передмові визнає, що українськомовна

версія є не менш авторитетною та інформативною, ніж оригінал. Також значущою є монографія Максима Стріхи «Український художній переклад: між літературою і націєтворенням» (2006) — одне з перших системних досліджень ролі художнього перекладу у творенні модерної української культури та національної ідентичності [2]. Важливість цієї праці підтверджує її перевидання 2020 року під назвою «Український переклад і перекладачі: між літературою і націєтворенням» [3] і жваві дискусії довкола культурного впливу перекладу, що тривають донині. Наше ж дослідження зосереджується на окремому аспекті цієї проблематики — культурному впливі студентських поетичних перекладів (з англійської мови українською та навпаки), виконаних для участі в конкретному конкурсі.

Мета дослідження — проаналізувати культурний вплив перекладів поетичних творів, які студенти підготували для участі у Міжнародному студентському конкурсі «Переклад як засіб актуалізації етномовних картин світу». 2017 року цей захід започаткувала кафедра прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу факультету іноземної філології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, яку очолювала Наталія Леміш. Відтоді конкурс проводиться щорічно в межах лінгвокультурного проєкту «Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку». У березні 2024 року відбувся восьмий конкурс, а в березні 2025-го — дев'ятий, що свідчить про становлення академічної традиції. **Матеріалом** для нашого аналізу стали результати заходів 2023–2025 років, зокрема англомовні поетичні тексти та їхні українські переклади, які виконали студенти.

Організаційні аспекти. Конкурс традиційно оголошується восени (вересень — листопад), приймання робіт триває до початку або середини березня, а наприкінці березня оприлюднюються результати. Журі складається з викладачів кафедри-організаторки, а також студентів-магістрантів, що забезпечує різнобічний підхід до оцінювання. Переможців визначають більшістю голосів членів журі. Захід має статус міжнародного: до змагання запрошують студентів і українських закладів вищої освіти, і закордонних. Кожен учасник може подавати роботи одночасно до кількох номінацій. Згідно з положенням про конкурс, мета останнього — розвиток і поширення мовної культури, підвищення інтересу майбутніх фахівців до перекладацької діяльності, розкриття та стимулювання творчого потенціалу особистості.

Номінації конкурсу. Змагання відбувається у чотирьох номінаціях. Перша, «Переклад англійського поетичного твору українською мовою», пропонує сучасний англомовний вірш: у 2023-му це був «Роем» («Поезія») американської поетки та лавреатки Нобелівської премії Луїзи Глік (Louise Glück), у 2024-му — «Dawn Revisited» («Знову, на світанку») американської поетки Рити Дав (Rita Dove), відзначеної золотою медаллю

від Американської академії мистецтв і літератури, а 2025 року — «Love» («Кохання») британського репера і spoken-word виконавця Кея Темпеста (Кеа Tempest). Друга номінація, «Переклад українського поетичного твору англійською мовою», відкриває англомовній аудиторії сучасну українську поезію: у 2023-му — «Ті, що люблять» Богдани Матіяш, у 2024-му — «Ars poetica» Святослава Гординського, а 2025 року — «Відгомін» Катерини Балашової. Третя, «Переклад тексту української пісні англійською мовою», залучає студентів до роботи з піснями текстами: у 2023-му це був твір «Вставай-мо» (композитор В'ячеслав Рубель, автор тексту Андрій Подиряк), у 2024-му — «Не втратимо зв'язок!» реп-виконавиці Alyona Alyona, а 2025 року — «Під весняним дощем» від гурту «Крихітка». Четверта номінація, «Переклад тексту англомовної пісні українською мовою», ставить завдання осмислити й відтворити українською знакові англомовні композиції: у 2023-му «Your Power» у виконанні американської співачки Біллі Айліш (Billie Eilish), у 2024-му «Wuthering Heights» британської артистки Кейт Буш (Kate Bush), а 2025 року — «I'm Coming Out» міжнародного гурту «Gogol Bordello» на чолі з українським фронтменом Євгеном Гудзем. Такий стабільний, двосторонній формат — від англомовної поезії та пісні до української й навпаки — розширює міжнаціональний діалог, дає змогу студентам вправлятися у різних жанрах і править за місток між культурами, знайомлячи українських читачів із визначними англомовними творами та водночас пропонуючи світові українську поезію й пісенну творчість.

Критерії оцінювання. Критерії оцінювання охоплюють широкий спектр параметрів. Естетична еквівалентність перекладу до оригіналу вимагає зіставного емоційно-естетичного відгуку. Точність та близькість до першотвору означає збереження змісту, образності й деталей. Відчуття мови передбачає майстерне знання мов обох культур і доречність мовних засобів. Адекватність лексико-граматичних засобів гарантує граматичну й стилістичну коректність відповідно до норм цільової мови (тієї, якою здійснюється переклад). Відтворення культурно маркованої специфіки передбачає передавання реалій, власних назв і культурних алюзій у зрозумілий для іншомовного читача спосіб. Виклад змісту оцінюється з огляду на повноту й глибину розкриття теми. Стилїстика тексту потребує збереження авторського стилю, тональності та риторичних особливостей. Поетична форма (для віршів і пісень) залежить від правильного відтворення римування, ритму, метру оригіналу. Нарешті, оригінальність творчих рішень заохочує новаторський підхід, що не суперечить духові першотвору, — тож журі оцінює водночас відповідність мовним конвенціям та творчий підхід, два невіддільні складники перекладацької майстерності.

Результати конкурсів 2023–2025 років. За час існування заходу суттєво зросла кількість учасників та розширилася репрезентація вишів, включно з іноземними.

2023 року у VII конкурсі взяв участь 51 студент (47 з України, 3 із Великої Британії та 1 із Литви), які разом подали 61 заявку (адже, нагадаємо, можна змагатися одночасно у декількох номінаціях). Учасники представляли 15 закладів вищої освіти України, а також Університетський коледж Лондона (Велика Британія) і Каунаський технологічний університет (Литва). 2024 року під час VIII конкурсу кількість учасників уже становила 106 (усі з України), а поданих перекладів — 142. Було представлено 27 університетів із 16 областей України (19 міст). Це свідчило про широкую популярність змагання серед українського студентства. 2025 року заявки подали 179 студентів (174 з України та 5 із вишів Великої Британії, Литви та Австрії). Загальна кількість конкурсних робіт сягнула 229. Студенти представляли 41 місто (у 5 різних країнах) і 43 університети, з них 40 українських і 3 закордонних (Університетський коледж Лондона, Каунаський технологічний університет, Грацький університет імені Карла і Франца). Така динаміка свідчить про зростання інтересу до заходу та його міжнародне визнання. Додамо, що через російсько-українську війну чимало українських студентів живуть за межами країни, навчаючись у вітчизняних вишах, а деякі, навпаки, здобувають освіту за кордоном, перебуваючи в Україні, тому місце проживання та навчання можуть відрізнятися.

Медіапідтримка і розголос. Важливим показником суспільно-культурного значення заходу є висвітлення його результатів у медіа. Зокрема, партнером конкурсу з інформаційної підтримки виступає часопис «Критика» — на його сайті публікуються оголошення про змагання, списки переможців і найкращі студентські переклади. Міжнародний культурний портал «Експеримент» також регулярно оприлюднює результати конкурсу та тексти, що отримали нагороди. У 2025 році портал опублікував переклади переможців IX конкурсу, що дозволило ширшій аудиторії ознайомитися з творчим доробком студентів. Зокрема, були опубліковані: переклад вірша «Love» британського поета Кея Темпеста (перекладачка — Анастасія Веремієнко, Сумський державний університет, I місце у номінації «Переклад англійського поетичного твору українською мовою»); переклад пісні «Під весняним дощем» гурту «Крихітка» (перекладачка — Олександра Павлів, Сумський державний університет, I місце у номінації «Переклад тексту української пісні англійською мовою»); переклад пісні «I'm Coming Out» гурту «Gogol Bordello» (перекладачка — Єлизавета Семенова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, I місце у номінації «Переклад англійської пісні українською мовою»). Часопис «Критика» у 2025 році відзначив перемогу студентки з-за кордону, опублікувавши переклад вірша Катерини Балашової, що його виконала британська студентка Еліс Лі (Університетський коледж Лондона, I місце у номінації «Переклад українського поетичного твору англійською мовою»), а також переклад вірша Кея Темпеста, який зробила студентка Донецького національного університету імені Василя Стуса Дарія

Кривонос (II місце у номінації «Переклад англійського поетичного твору українською мовою»). Активну кампанію з висвітлення події провели й місцеві медіа та університетські ресурси. Інформаційні агентства поширювали новини про успіхи студентів у конкурсі (наприклад, вінницьке агентство «BITA» повідомило про друге місце Дарії Кривонос, а черкаське медіа «Нова доба» та портал «Про все» розповіли про призерок із Черкаського національного університету тощо). Офіційні сайти й соціальні мережі численних університетів (Сумський державний університет, Державний університет «Житомирська політехніка», Донецький національний технічний університет, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Тернопільський педагогічний університет імені Володимира Гнатюка та багато інших) публікували привітання переможцям, цим самим популяризуючи захід в академічній спільноті. Така широка медіапідтримка посприяла тому, що результати конкурсу стали надбанням не лише вузького кола філологів, а й культурної громадськості з різних регіонів України та світу.

Культурний вплив конкурсу. Проаналізувавши матеріали заходу та відгуки учасників, можна окреслити кілька ключових напрямів, у яких виявляється культурний вплив студентського конкурсу перекладу.

1. Знайомство з творчістю сучасних поетів. Змагання відкриває студентам і читачам нові імена та тексти. Через переклад англійських поезій учасники пізнають творчість видатних іноземних авторів, яких раніше могли не знати. Наприклад, у рамках конкурсу 2024 року студенти перекладали вірш «Dawn Revisited» Рити Дав — видатної американської поетки. Завдяки цьому українські читачі (через опубліковані конкурсні роботи) познайомилися з поезією Рити Дав, яка до того майже не була представлена в українських перекладах. Тож захід популяризує сучасну англійську поезію в Україні та англійську поетичну культуру. Молоді перекладачі, готуючи свій варіант тексту, глибоко занурюються в поетичний світ автора, а кінцевий результат — переклад — стає доступним широкому загалу. Це збагачує український літературний ландшафт новими перекладними творами. Для ілюстрації наведемо оригінальний вірш Рити Дав і його переклад, який виконала студентка — переможниця конкурсу Інна Омельченко.

Dawn Revisited

*Imagine you wake up
with a second chance: The blue jay
hawks his pretty wares
and the oak still stands, spreading
glorious shade. If you don't look back,
the future never happens.
How good to rise in sunlight,
in the prodigal smell of biscuits —
eggs and sausage on the grill.
The whole sky is yours
to write on, blown open
to a blank page. Come on,*

*shake a leg! You'll never know
who's down there, frying those eggs,
if you don't get up and see.*

Знову, на світанку

*Уяви, ти прокидаєшся
із другим шансом: блакитна сойка
крамарює статком красним,
і дуб стоїть, розкидаючи
тінь рясну. Як не оглядатимешся,
завтра може і не статись.
Як же добре прокидатись
на сонці ясним, в духмянні пахоц
яєчні та ковбаски на плиті.
Увесь небесний простір твій,
аби писати, розкриватись
на чистім аркуші. Гайда,
сміливіш! Ти ніколи не дізнаєшся,
хто там смажить яйця ті,
якщо не наважишся хоч підійти.*

Перекладачка відтворила світлий, оптимістичний настрій оригіналу, зберігши основні образи (блакитна сойка, дуб, безмежне небо тощо) і водночас адаптувавши деякі реалії для українського читача. Зокрема, варто відзначити нюанс зі словом «biscuits»: в американському варіанті це пухкі несолодкі булочки, традиційні для сніданку, тоді як для британців це печиво. Студентка, аби передати «prodigal smell of biscuits—eggs and sausage on the grill», зробила смисловий акцент на духмяному ароматі яєчні з ковбаскою, що загалом створює відчуття ситного ранкового сніданку. Багато інших перекладів невдало відтворили слово «biscuits» саме як «печиво», не врахувавши культурної специфіки оригіналу (американська англійська тут відрізняється від британської). Варіант Інни Омельченко не знайшов відповідника для цього слова, але дуже вдало передав загальне значення ситуації. Таким чином, завдяки перекладу українські читачі відкривають для себе творчість Рити Дав та дізнаються дещо про культуру американського побуту, а студенти мають можливість віднути відмінності між різними варіантами англійської мови.

2. Поширення знань про іноземні культури. Переклад художніх текстів передбачає врахування реалій інших країн, історичного та соціокультурного контексту творів. Завдяки цьому студенти розширюють читацькі горизонти та збагачують свою ерудицію. Наприклад, перекладаючи українською пісню «Wuthering Heights» Кейт Буш, учасники конкурсу мали взяти до уваги алюзію на англійську літературну класику (роман Емілі Бронте «Буремний перевал») та особливості британського фольклорного стилю співачки. З іншого боку, ті, хто перекладав англійською українські пісні (наприклад, гіп-гоп композицію Alyona Alyona «Не втратимо зв'язок!»), мусили донести до іншомовного читача українські реалії воєнного часу і сучасного сленгу. Усе це сприяє взаємному просвітництву: українська молодь глибше пізнає світову культуру, а результати її роботи знайомлять англомовну аудиторію

зі специфікою української образної традиції. Конкурси переклади, опубліковані онлайн, прокладають двосторонні мости між культурами.

3. Збагачення української культури новими перекладами. Результатом заходу є також поява десятків нових перекладних текстів, що підсилюють онлайн-присутність україномовної літератури. Деякі з обраних для конкурсу творів раніше не перекладалися українською; тож студенти зі своїми роботами стають першопрохідцями. Переклади-переможці, які пройшли відбір журі, публікують у медіа та збірниках, де вони знаходять свого читача. Українська культура розвивається і збагачується через діалог зі світовою — згадаймо хоча б внесок перекладів Куліша чи Франка у формування літературної мови [1; 2]. Сучасні студентські роботи продовжують цю традицію на своєму рівні, актуалізуючи українську мову новими образами та поняттями. Наприклад, перекладені на конкурс вірші Луїзи Глік, Рити Дав і Кея Темпеста дають можливість українським читачам осмислювати ці твори рідною мовою. Звісно, далеко не всі студентські тексти досконалі, але найкращі з них цілком можуть стати матеріалом для майбутніх літературних публікацій чи антологій. Конкурс виконує роль своєрідної лабораторії перекладу, де випробовуються нові художні рішення, що потенційно збагачують цільову культуру.

4. Формування перекладацької спільноти. Студентські перекладацькі змагання мають також соціокультурний ефект — вони об'єднують молодь, захоплену перекладом, у спільноту. Представники різних університетів знайомляться, обговорюють творчі завдання, порівнюють підходи до роботи. Через оголошення результатів у публічному просторі (онлайн-платформи, соціальні мережі) формується мережа комунікації між перекладачами-початківцями, викладачами та фахівцями з перекладу. Учасники конкурсів часто продовжують спілкування після завершення заходу, діляться своїми текстами поза конкурсом. Деякі студенти навіть стають членами журі у наступні роки, що забезпечує спадкоємність досвіду. Крім того, офіційні сторінки кафедр та університетів, висвітлюючи захід, створюють інформаційний простір, де перекладацькі здобутки молоді стають видимими. Виникає активне перекладацьке середовище, яке виходить за межі одного закладу, — всеукраїнська, а почасти і міжнародна мережа молодих фахівців, пов'язаних спільним досвідом. Це середовище, якщо його цілеспрямовано підтримувати, може стати осередком для подальших культурних ініціатив, спільних проєктів, обміну досвідом. Отже, конкурс сприяє консолідації перекладацької громади нового покоління.

5. Розвиток творчої суб'єктності студентів. Участь у змаганні має важливий освітньо-культурний компонент: вона допомагає перекладачам-початківцям усвідомити себе суб'єктами творчості. Створюючи власний художній переклад, учасник виступає як співавтор художнього тексту, проявляє індивідуальний стиль, ухвалює творчі рішення. Цей процес формує впевненість у собі перекладачів-творців. Якщо ж робота здобуває

визнання (через нагороди, публікацію), студент відчуває, що його перекладацький голос має вагу. Важливим аспектом тут є і рефлексія над авторською суб'єктністю оригіналу. Зіткнувшись із поезією, скажімо, молодій британській авторки або автора, перекладач має тонко відчути особистість, голос, гендерну ідентичність творця, щоб адекватно передати їх своєю мовою. Ця емпатія до авторського голосу, втілена у перекладі, розвиває критичне мислення самого студента. Тож конкурс стає школою розвитку перекладацького «Я»: молоді фахівці вчать брати відповідальність за кожне слово, аргументувати свої інтерпретації, захищати їх перед колегами й аудиторією. Розвиток суб'єктності — це надзвичайно важливий культурний аспект перекладацької діяльності, адже саме так формується нове покоління перекладачів, здатних мислити самостійно і творчо.

Висновки. Міжнародний студентський конкурс «Переклад як засіб актуалізації етномовних картин світу» має відчутний багатовимірний культурний вплив. Він

залучає і заохочує талановиту молодь, а також є каналом між-культурної комунікації, підтримуючи літературний обмін між Україною та світом. Завдяки заходу сучасні англomовні поети та артисти «звучать» українською, а українська поезія отримує нове життя в англomовних перекладах. Цей процес збагачує українську культуру, розширює читальні горизонти та утворює цінність перекладу як творчої діяльності. Конкурс формує середовище молодих перекладачів, які вчать одне в одного і разом підвищують рівень майстерності. Такі ініціативи є надзвичайно важливими для України, що виборює своє місце у світовому культурному просторі. Перекладацька діяльність, виступаючи засобом між-культурної комунікації, водночас стимулює розвиток національної культурної ідентичності — адже кожен вдалий переклад інтегрує іншомовний твір у власну культуру на правах нового, самобутнього голосу. У цьому — велика культурна місія, успішно реалізована, як свідчить наше дослідження, студентськими конкурсами перекладу.

Література

1. Даниленко А. Від Біблії до Шекспіра: Пантелеймон Куліш і формування української літературної мови / пер. з англ. П. Тарашука. Київ: Критика, 2023. 418 с.
2. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ: Факт, 2006. 344 с.
3. Стріха М. Український переклад і перекладачі: між літературою і націєтворенням. Київ: Дух і Літера, 2020. 520 с.
4. Danylenko A. From the Bible to Shakespeare: Pantelejmon Kuliš (1819–1897) and the Formation of Literary Ukrainian. Boston: Academic Studies Press, 2016. 324 p.

References

- Danylenko, A. (2016). *From the Bible to Shakespeare: Pantelejmon Kuliš (1819–1897) and the formation of literary Ukrainian*. Boston: Academic Studies Press.
- Danylenko, A. (2023). *Vid Biblii do Shekspira: Panteleimon Kulish i formuvannia ukraïnskoï literaturnoi movy* [From the Bible to Shakespeare: Pantelejmon Kuliš and the formation of literary Ukrainian]. (P. Tarashchuk, Trans.). Kyiv: Krytyka. (Original work published 2016) [in Ukrainian].
- Strikha, M. (2006). *Ukrainskyi khudozhnii pereklad: Mizh literaturoiu i natsiietvorennyam* [Ukrainian literary translation: Between literature and nation building]. Kyiv: Fakt [in Ukrainian].
- Strikha, M. (2020). *Ukrainskyi pereklad i perekladachi: Mizh literaturoiu i natsiietvorennyam* [Ukrainian translation and translators: Between literature and nation building]. Kyiv: Duh i Litera [in Ukrainian].

Shopin P.

The Cultural Impact of Student Translation Competitions

Abstract. The article examines the cultural impact of the International Student Translation Contest “Translation as a Key to Cultural and Linguistic Worldviews,” organized annually since 2017 by the Department of Applied Language Studies, Comparative Linguistics and Translation at Mykhailo Drahomanov State University of Ukraine. The contest fosters linguistic culture, heightens interest in translation, and stimulates students’ creative potential. The paper outlines the contest’s organizational framework, assessment criteria, and the results of the 2023–2025 editions. Its cultural influence is manifested in students’ engagement with contemporary poets, the dissemination of knowledge about foreign cultures, the enrichment of Ukrainian culture through new translations, the formation of an active community of young translators, and the development of students’ creative agency. The study underscores the importance of translation activity as a channel of intercultural communication and a driver of creative engagement among Ukrainian university students.

Keywords: cultural impact of translation, English–Ukrainian and Ukrainian–English translation, literary translation, translation training, written translation practice.

Стаття надійшла до редакції 15.07.2025

Стаття прийнята до друку 06.08.2025

Дата публікації: 30.12.2025